

Vzdělávací oblasti RVP PV a výtvarné činnosti

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (2021)

- akceptovat přirozená vývojová specifika dětí předškolního věku a důsledně je promítat do obsahu, forem a metod jejich vzdělávání
- umožňovat rozvoj a vzdělávání každého jednotlivého dítěte v rozsahu jeho individuálních možností a potřeb
- zaměřovat se na vytváření základů klíčových kompetencí dosažitelných v etapě předškolního vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

- RVP PV akcentuje prožitkové a kooperativní učení hrou a činnostmi dětí, které jsou založeny na přímých zážitcích dítěte, podporují dětskou zvědavost a potřebu objevovat, podněcují radost dítěte z učení, jeho zájem poznávat svět, který ho obklopuje, nabízejí možnosti získávat nové zkušenosti a dovednosti.
- Didaktický styl vzdělávání dětí v mateřské škole je založen na principu vzdělávací nabídky, na individuální volbě a aktivní účasti dítěte. Učitel je průvodcem dítěte na jeho cestě za poznáním, probouzí v něm aktivní zájem a chuť dívat se kolem sebe, naslouchat a objevovat, nikoliv tím, kdo dítě „úkoluje“ a plnění těchto úkolů kontroluje.

(RVP PV, 2021, s. 8)

Výtvarné činnosti v PV

Výtvarné činnosti v PV by neměly být pouze spontánní dětskou hrou – mohou se stát metodou prožitkového a kooperačního učení, založenou na přímých zážitcích dítěte, podporující dětskou zvědavost a jeho potřebu objevovat (RVP PV, 2021, s. 8).

Dítě a tělo

- rozvíjet jemnou motoriku dítěte;
- učit manipulovat s instrumenty, zacházet s výtvarným materiálem apod. ;
- rozvíjet užívání všech smyslů;
- zabezpečit úklid a udržování čistoty prostředí.

Rizika: problematické může být nerespektování rozdílných tělesných a smyslových předpokladů a pohybových možností jednotlivých dětí, které například limitují možnosti dítěte se s výtvarným úkolem samostatně vypořádat (2018, s. 15–17).

(RVP PV, 2021, s. 23–24).

Praxe VČ: zasahování do tvůrčího procesu dítěte ze strany učitele (aby výstup odpovídal jeho očekávání).

Dítě a psychika

Výtvarná činnost může:

- přispět k duševní pohodě dítěte (probíhají-li v podnětné a pro ně příjemné atmosféře);
- upevňovat psychickou zdatnost a odolnost dítěte (vyrovnává-li se s výtvarnou nehodou, s náročnějším, ale přiměřeným úkolem, nechutí ho dokončit apod.);
- napomáhat rozvoji intelektu, řeči a jazyka (když dítě přemýšlí, jak se s úkolem vyrovnat, popisuje a komentuje svůj výtvar, vysvětluje svoje záměry, reaguje na umělecká díla a tvorbu svých vrstevníků);
- usilovat o rozvoj emocí dítěte, ale též jeho kreativity a sebevyjádření;
- podporovat zájem o umění a kulturu.

-
- výtvarné experimenty a hry, aktivity podporující tvořivost, představivost a fantazii;
 - příležitost objevovat např. vlastnosti materiálů a předmětů;
 - příležitost tvořivě z osvojenými dovednostmi i znalostmi pracovat.

Rizika:

- málo prostoru pro rozvoj fantazie a příležitostí k experimentování, exploraci a samostatnému řešení určitého problému;
- nedostatek příležitostí k projevování vlastních citů, sdělování citových dojmů a prožitků a hovoru o nich (RVP PV, 2021, s. 17–24).

Dítě a ten druhý.

- příležitostí pro spolupráci na společném výtvarném díle;

Rizika: utváření pozitivních interpersonálních vztahů, stejně jako tvůrčímu procesu, nesvědčí nedostatek empatie, autoritativní vedení a direktivní zacházení s dítětem nebo příliš časté vystupování učitele v roli soudce (RVP PV, 2021, s. 23–24).

Dítě a společnost

- uvádět dítě do světa materiálních i duchovních hodnot;
- přispívat k rozvíjení jeho základních kulturních a společenských postojů;
- podílet se na utváření pohody v jeho sociálním prostředí apod.;
- nabízet takové tvůrčí činnosti, které podněcují tvořivost a nápaditost dítěte, podporují jeho estetické vnímání, vyjadřování a tříbí jeho vkus.

Dítě a společnost: cesta ke kultuře a umění

Dítě by mělo mít
příležitost setkávat se s
uměním, a to i mimo
mateřskou školu.

Měly by mu být nabídnuty
aktivity přibližující svět
kultury a umění,
příležitosti k poznávání
rozmanitosti kultur.

Dítě a svět

- elementární povědomí o vlivu člověka na životní prostředí;
- nabízí možnosti, jak dětem přiblížit tvorbu, která reaguje na environmentální problematiku.

Rizika:

uzavřenost školy a jejího vzdělávacího programu vůči existujícím problémům a aktuálnímu dění, které mohou dítě nějakým způsobem zasáhnout či přirozeně zajímat.

Je třeba apelovat na otevřený přístup učitele nejen k takovýmto tématům, ale především k zájmu dítěte, které touží po poznání, je zvědavé a aktivní.

Kompetence k učení

- *soustředěně pozoruje (svět kolem sebe, jeho krásu, různorodost), zkoumá (možnosti výtvarného vyjadřování), objevuje (výtvarné prostředky a jejich výrazové účinky), všímá si souvislostí (výběrem vyjadřovacích prostředků a zobrazovaným námětem), experimentuje (s výtvarnými prostředky) a užívá při tom jednoduchých pojmů, znaků a symbolů (výtvarných);*
- *uplatňuje získanou zkušenost v praktických situacích a v dalším učení (v pojetí námětu, komponování plochy, prostoru, výběru výtvarných prostředků...);*
- *má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky, který dítě obklopuje, o jeho rozmanitostech a proměnách (o přírodních a uměleckých formách, výtvarném rukopisu umělců, výtvarných materiálech, instrumentů, postupech apod.), orientuje se v řádu a dění v prostředí, ve kterém žije (v něm objevuje projev kultury a umění);*
- *klade otázky a hledá na ně odpovědi (co se mu přihodilo v konkrétní situaci, proč nastala, jak bude postupovat v řešení výtvarného úkolu, které výtvarné instrumenty uplatní, proč reaguje výtvarný prostředek na určitý zásah, jaký zvolí postup), aktivně si všímá, co se kolem něho děje; chce porozumět věcem, jevům a dějům, které kolem sebe vidí (všímá si nejen běžného života, ale i podnětů kulturních a uměleckých, a na ně výtvarně reaguje), poznává, že se může mnohému naučit, raduje se z toho, co samo dokázalo a zvládlo (tvorba je prostředkem poznání, které dítě rozvíjí i prostřednictvím zážitků);*
- *se učí nejen spontánně, ale i vědomě (využívá cílené nabídky výtvarných činností), vyvine úsilí, soustředí se na činnost a záměrně si zapamatuje; při zadané práci dokončí, co započalo (vytrvá u výtvarné činnosti, uvědomí si, čím ho obohatila – nové výtvarné zkušenosti, zapamatované výtvarné postupy, nové pojmy); dovede postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno dobrat se k výsledkům (ty by měly být výsledkem samostatného tvořivého myšlení);*
- *odhaduje své síly, učí se hodnotit svoje osobní pokroky i oceňovat výkony druhých (uvědomí si, jaký výtvarný úkol zvládne, nepodceňuje se, je pyšný na svoje pokroky a nesrovnává se s druhými, oceňuje jejich výtvarné nápady);*
- *se učí s chutí, pokud se mu dostává uznání a ocenění (tvorba by měla být vždy spojena s příjemnými prožitky dítěte, radostí, nadšením, dítěti by se mělo dostat za jeho „práci“, která zahrnuje i proces tvorby, uznání).*

Kompetence k řešení problémů

- *si všímá dění i problémů v bezprostředním okolí; přirozenou motivací k řešení dalších problémů a situací je pro něj pozitivní odezva na aktivní zájem (dítě se chce s výtvarným úkolem (problémem) tvořivě a samostatně vyrovnat, je k takovému řešení povzbuzováno);*
- *řeší problémy, na které stačí; známé a opakující se situace se snaží řešit samostatně (na základě nápodoby či opakování), náročnější s oporou a pomocí dospělého (zadané výtvarné úkoly musí být dítětem zvládnutelné, nesmí počítat s výraznou dopomocí učitele);*
- *řeší problémy na základě bezprostřední zkušenosti; postupuje cestou pokusu a omylu, zkouší, experimentuje; spontánně vymýšlí nová řešení problémů a situací; hledá různé možnosti a varianty (má vlastní originální nápady, experimentuje s výtvarnými prostředky, přichází s vlastními výtvarnými objevy, spontánně vymýšlení nová řešení výtvarného problému; hledá nové možnosti, varianty výtvarného řešení); využívá při tom dosavadní zkušenosti, fantazii a představivost (dítě výtvarně vyjadřuje, jak by svět mohl existovat, fungovat, vytváří svůj fiktivní svět; jedinečné zobrazení námětu výtvarné činnosti, který má oporu v individuální zkušenosti či zážitku dítěte, nikoli v nápodobě předloh);*

- *užívá při řešení myšlenkových i praktických problémů logických, matematických i empirických postupů; pochopí jednoduché algoritmy řešení různých úloh a situací a využívá je v dalších situacích (může je rozvíjet a upevňovat v rámci výtvarných činností);*
- *zpřesňuje si početní představy, užívá číselných a matematických pojmů, vnímá elementární matematické souvislosti (může využít i vybraných forem výtvarného vyjádření);*
- *rozlišuje řešení, která jsou funkční (vedoucí k cíli), a řešení, která funkční nejsou; dokáže mezi nimi volit (objevuje a využívá k tomu i výrazových vlastností výtvarného jazyka);*
- *chápe, že vyhýbat se řešení problémů nevede k cíli, ale že jejich včasné a uvážlivé řešení je naopak výhodou; uvědomuje si, že svou aktivitou a iniciativou může situaci ovlivnit (každá aktivita dítěte vedoucí k řešení výtvarného problému či jedinečnému výtvarnému vyjádření je cenná);*
- *se nebojí chybovat, pokud nachází pozitivní ocenění nejen za úspěch, ale také za snahu (i výtvarná „nehoda“ může být přínosná – je třeba, aby řešení problému či chyby bylo vždy oceněno, a to bez ohledu na očekávaný výsledek).*

- užívá při řešení myšlenkových i praktických problémů logických, matematických i empirických postupů; pochopí jednoduché algoritmy řešení různých úloh a situací a využívá je v dalších situacích (i v rámci řešení výtvarného problému);
- zpřesňuje své početní představy, užívá číselných a matematických pojmů, vnímá elementární matematické souvislosti (dítě využívá výstup tvořivé činnosti či umělecké dílo k upevňování těchto dovedností);
- rozlišuje řešení, která jsou funkční (vedoucí k cíli), a řešení, která funkční nejsou; dokáže mezi nimi volit (např. dítě chápe, které výtvarné prostředky je možné kombinovat, aktivně a podle své představy si je vybírá);
- chápe, že vyhýbat se řešení problémů nevede k cíli, ale že jejich včasné a uvážlivé řešení je naopak výhodou; uvědomuje si, že svou aktivitou a iniciativou může situaci ovlivnit (nebojí se tvorby a nevyhýbá se jí, nemá obavy, že nevyhoví požadované představě dospělého);
- nebojí se chybovat, pokud nachází pozitivní ocenění nejen za úspěch, ale také za snahu (chybou není „nedokonalost“ dětského výtvarného projevu nebo odchýlení se od představy dospělého)

Komunikativní kompetence

- *ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi (obhájí vlastní názory na pojetí námětu, na způsoby výtvarného řešení), rozumí slyšenému (např. popisu výtvarného postupu, formulaci úkolu), slovně reaguje a vede smysluplný dialog (s dětmi, učitelem při hledání výtvarného řešení, nad vytvořeným dílem apod.);*
- *se dokáže vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými apod.) (výtvarná výpověď jako sdělení – tematické práce);*
- *se domlouvá gesty i slovy, rozlišuje některé symboly, rozumí jejich významu i funkci (gesty i slovy reaguje na výtvarné vyjádření vlastní i druhých, uplatňuje výtvarné symboly vyjádřené např. barvou, tvarem, velikostí, uspořádáním kompozice aj.);*
- *komunikuje v běžných situacích bez zábran a ostychu s dětmi i s dospělými; chápe, že být komunikativní, vstřícné, iniciativní a aktivní je výhodou (nebojí se přicházet s originálním výtvarným řešením a jeho komentářem);*
- *ovládá dovednosti předcházející čtení a psaní (realizuje výtvarné hry s body, liniemi, plochami spjatými s grafomotorickými cvičeními, konkrétními tvary písmen, plochami, experimentuje s instrumenty);*
- *průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci s okolím*
- *dovede využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se běžně setkává (knížky, encyklopedie, počítač, audiovizuální technika, telefon atp.) (vnímá a poznává výtvarnou složku knih, encyklopedií, počítačových prezentací a her, audiovizuálních programů, seznamuje se s výtvarnou tvorbou umělců pro děti);*
- *ví, že lidé se dorozumívají i jinými jazyky a že je možno se jim učit; má vytvořeny elementární předpoklady k učení se cizímu jazyku (mluvení cizím jazykem může spojit s projevy jiné kultury).*

Kompetence sociální a personální

- *samostatně rozhoduje o svých činnostech (kdy, kde a jak řešit výtvarný úkol); umí si vytvořit svůj názor a vyjádřit jej (na výtvarnou výpověď vlastní i jiných dětí, umělecké dílo);*
- *si uvědomuje, že za sebe i své jednání odpovídá a nese důsledky (pokud záměrně zničí společné dílo, ušpiní pracovní prostředí apod.);*
- *projevuje dětským způsobem citlivost a ohleduplnost k druhým (při společném řešení výtvarného úkolu, použití výtvarných prostředků a výtvarných postupů), pomoc slabším (pokud si jiné dítě neví rady s výtvarným úkolem nebo potřebuje-li asistenci při fyzicky náročnější práci), rozpozná nevhodné chování; vnímá nespravedlnost, ubližování, agresivitu a lhostejnost (reaguje na záměrné ničení práce druhého, nechtěné zásahy do výtvarného řešení, zesměšňování výtvarné práce);*
- *se dokáže ve skupině prosadit (nabízí a obhajuje představu výtvarného řešení), ale i podřít (je-li prosazováno zajímavější výtvarné řešení, na kterém se shodne většina členů skupiny), při společných činnostech se domlouvá a spolupracuje (přichází s výtvarnými nápady, nabízí řešení dílčího úkolu); v běžných situacích uplatňuje základní společenské návyky a pravidla společenského styku; je schopné respektovat druhé, vyjednávat, přijímat a uzavírat kompromisy (nevzdává se účasti na řešení společného výtvarného úkolu, pokud nebylo přijato jeho řešení, podřídí se ve skupině dohodnutému řešení, které bylo obhájeno přesvědčivými argumenty, v komunikaci se prosazuje na základě pravidel slušného chování);*

- *napodobuje modely prosociálního chování a mezilidských vztahů, které nachází ve svém okolí (modely se mohou objevit ve vyobrazeních);*
- *se spolupodílí na společných rozhodnutích; přijímá vyjasněné a zdůvodněné povinnosti; dodržuje dohodnutá a pochopená pravidla a přizpůsobuje se jim (přichází s výtvarnými nápady, netrvá pouze na svém řešení výtvarného úkolu, pokud není přijato);*
- *se chová při setkání s neznámými lidmi či v neznámých situacích obezřetně; nevhodné chování i komunikaci, která je mu nepříjemná, umí odmítnout (má právo vyjádřit se k postupům tvorby, které mu jsou nepříjemné, odmítnout je, např. formy inspirované body artem, akční tvorbou apod.);*
- *je schopno chápat, že lidé se různí (mají různé životní zkušenosti, výtvarné představy), a umí být tolerantní k jejich odlišnostem a jedinečnostem (neprosazuje pouze vlastní řešení úkolu, estetická kritéria v návrzích řešení a hodnocení výtvarné práce druhých);*
- *chápe, že nespravedlnost, ubližování, ponižování, lhostejnost, agresivita a násilí se nevyplácí a že vzniklé konflikty je lépe řešit dohodou; dokáže se bránit projevům násilí jiného dítěte, ponižování a ubližování (tyto jevy by neměly provázet výtvarnou činnost dítěte, protože limitují jeho potřebu sebevyjádření; tvorba se také může stát prostředkem zviditelnění těchto negativních jevů).*

-

Činnostní a občanské kompetence

- *se učí svoje činnosti a hry plánovat, organizovat, řídit a vyhodnocovat (má potřebu a chuť výtvarně tvořit, činnost si v maximální míře samostatně řídí a vyhodnocuje);*
- *dokáže rozpoznat a využívat vlastní silné stránky, poznávat svoje slabé stránky (mezi ně patří i výtvarné dispozice, které nemusí být rozvinuty díky nepodporujícímu prostředí, neznalostí specifík výtvarné tvorby apod.);*
- *odhaduje rizika svých nápadů, jde za svým záměrem, ale také dokáže měnit cesty a přizpůsobovat se daným okolnostem (výtvarné činnosti by měly vždy podporovat tvořivé přístupy, různorodé cesty řešení úkolu);*
- *chápe, že se může o tom, co udělá, rozhodovat svobodně, ale že za svá rozhodnutí také odpovídá (svobodné řešení předpokládá autenticitu výtvarného projevu, ke kterému by dítě mělo mít příležitost, za proces tvorby je zodpovědné);*
- *má smysl pro povinnost ve hře, práci i učení; k úkolům a povinnostem přistupuje odpovědně; váží si práce i úsilí druhých (neodchází od rozpracovaného výtvarného úkolu, váží si přínosu dalších spolutvůrců);*
- *se zajímá o druhé i o to, co se kolem děje; je otevřené aktuálnímu dění (v rámci tvorby, reflexe průběhu a výsledků tvůrčího procesu);*

- *chápe, že zájem o to, co se kolem děje, činnost, pracovitost a podnikavost jsou přínosem a že naopak lhostejnost, nevšímavost, pohodlnost a nízká aktivita mají svoje nepříznivé důsledky (na tyto podněty může podle svého zájmu výtvarně reagovat);*
- *má základní dětskou představu o tom, co je v souladu se základními lidskými hodnotami a normami i co je s nimi v rozporu, a snaží se podle toho chovat (tyto principy uplatňuje především v rámci skupinové výtvarné činnosti);*
- *spoluvytváří pravidla společného soužití mezi vrstevníky, rozumí jejich smyslu a chápe potřebu je zachovávat (na domluvených pravidlech staví i skupinovou tvorbu);*
- *si uvědomuje svá práva i práva druhých, učí se je hájit a respektovat; chápe, že všichni lidé mají stejnou hodnotu (neodmítá spolupráci a komunikaci ve skupinové tvorbě s dětmi s jakoukoli odlišností, respektuje specifika jejich individuální tvorby);*
- *ví, že není jedno, v jakém prostředí žije, uvědomuje si, že se svým chováním na něm podílí a že je může ovlivnit (např. vlastním podílem na kultivaci prostředí);*
- *dbá na osobní zdraví a bezpečí svoje i druhých, chová se odpovědně s ohledem na zdravé a bezpečné okolní prostředí (přírodní i společenské) (výtvarné materiály a postupy nesmí děti ohrožovat).*